

УДК 378.091.3 – 051

Оксана Бартків, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Євгенія Дурманенко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

МЕТОД ПРОЕКТІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті аналізуються сутність та можливості використання методу проектів у професійній підготовці викладачів вищої школи. Акцентовано увагу на тому, що вагомим у навчально-виховній практиці, діяльності вищих навчальних закладів є застосування таких технологій, які сприяють створенню умов для самореалізації та саморозвитку особистості, формуванню її особистісної конкурентоздатності. Відзначено, що використання проектного навчання передбачає дотримання чітко визначеної структури, мети, врахування актуальності проекту для всіх учасників, його соціальна значимість, продуманість методів роботи.

Ключові слова: проект, метод проектів, проектна технологія, види проектів, професійна підготовка викладача вищого навчального закладу.

Лит. 9.

Оксана Бартків, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры социальной педагогики и педагогики высшей школы
Евгения Дурманенко, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры социальной педагогики и педагогики высшей школы
Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки, г. Луцк

МЕТОД ПРОЕКТОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГОВ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье анализируются сущность и возможности использования метода проектов в профессиональной подготовке преподавателей высшей школы. Акцентировано внимание на том, что весомым в учебно-воспитательной практике, деятельности высших учебных заведений является применение технологий, способствующих созданию условий для самореализации и саморазвития личности, формированию ее личной конкурентоспособности. Отмечено, что использование проектного обучения предполагает соблюдение четко определенной структуры, цели, учета актуальности проекта для всех участников, его социальная значимость, продуманность методов работы.

Ключевые слова: проект, метод проектов, проектная технология, виды проектов, профессиональная подготовка преподавателя высшего учебного заведения.

Oksana Bartkiv, Ph.D. (Pedagogy), Docent of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School
Eugenia Durmanenko, Ph.D. (Pedagogy) Docent of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School
Eastern European National University by L.Ukrainka, Lutsk

PROJEKT-BASED LEARNING METHOD IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING THE HIGHER SCHOOL TEACHERS

The main idea and implementation facilities of the project-based learning method in the process of professional training of the higher school teachers are analysed. Application of the technologies that favour self-realisation and self-development of the personality as well as the formation of its competitive abilities in teaching and educational practice of higher educational institutions is emphasised. It is noted that project-based learning presupposes keeping to a clearly defined structure and goals. The relevance of the project for all the participants, its social significance and appropriate methods of work are also taken into account. Project work is assessed in accordance with certain criteria.

Keywords: project, project-based learning method, project technology, types of projects, professional training of the higher educational institution teacher.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується поширенням інноваційних процесів та

впровадження інтерактивних методів. На сьогодні навчально-виховна практика вищих навчальних закладів потребує застосування таких технологій, які сприяють створенню умов для самореалізації

та саморозвитку особистості, формуванню її особистісної конкурентоздатності.

Усі світові та пропоновані національні стандарти різних рівнів освіти за основу беруть самостійну, творчу роботу тих, хто навчається. Адаже однією з вагомих причин неуспішності студента є його невміння організувати свою навчальну діяльність одночасно з соціальною та побутовою зайнятістю. Тому на сьогодні в навчально-виховний процес вищої школи широко впроваджується метод проектів.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Розробку методу проектів здійснювали Дж. Дьюї, В. Кіпатрик, Д. Снезден, А. Папандреу та ін. На сучасному етапі метод проектів ніби переживає “друге народження”, оскільки до нього звертаються і використовують у своїй роботі все більше науковців і вчителів-практиків, зокрема: К. Баханов, Л. Зазуліна, А. Касперський, Т. Кручиніна, О. Пехота, К. Скиба, Л. Чеховська, С. Шевцова та ін. Проте потребує глибшого аналізу використання методу проектів у професійній підготовці викладачів вищої школи.

Метою статті є розкриття сутності та особливостей використання методу проектів у професійній підготовці викладачів вищої школи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Начальний і виховний процес у вищій школі складний і багатограний. Головне, що характеризує процес формування фахівця, – це активна творча діяльність викладачів і студентів. А тому вихідним у професійній підготовці майбутніх викладачів має бути осмислення основних закономірностей всебічного формування особистості студентів, розвиток у них здатності до рефлексії та інтерпретації результатів, дослідницьких і творчих якостей, комунікативних компетентностей, базового алгоритму соціальної взаємодії, поведінки тощо. На вирішення окреслених завдань і спрямоване використання в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу методу проектів.

С. Гончаренко визначає метод проектів як таку організацію навчання, за якої набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [1]. У свою чергу, Ю. Хотунцев, О. Козина під проектом розуміють самостійну творчу роботу, що включає план, який формується і уточнюється протягом періоду виконання проекту. Тематика такої роботи повинна бути різноманітною і розвивати творче мислення, навички дослідження, уміння інтегрувати знання [9].

Як комплексний навчальний метод, який

дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, дає можливість виявити самостійність у плануванні, організації та контролі своєї діяльності розглядає метод проектів М. Рубінштейн [6, 39]. Є. Полат трактує метод проектів як сукупність навчально-пізнавальних прийомів, що дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Автор говорить про метод проектів як педагогічну технологію, яка передбачає сукупність дослідницьких методів, творчих за своєю діяльністю [5].

О. Ільяшев, В. Копилова, Н. Пахомова, О. Рибіна, І. Соловйова, І. Чечель та інші) метод проектів розглядають як технологічну діяльність. Саме О. Рибіна констатує: “Метод проектів – це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових (іноді і шляхом самоосвіти)” [7, 47]. За визначенням С. Сисоєвої, метод проектів є однією з педагогічних технологій, “яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті і сприяє формуванню уміння адаптуватися до швидкозмінних умов життя людини сучасного суспільства” [8, 126]. Таким чином, можемо резюмувати, що такі поняття, як “метод проектів” і “технологія проектно-діяльності”, науковцями ототожнюються.

У процесі професійної підготовки викладачів вищої школи технологія проектування передбачає розв'язання студентом або групою студентів зазначеної проблеми, в результаті чого вони отримують певну суму знань.

Аналіз поглядів вчених дозволяє констатувати, що номенклатура сутнісних ознак методу проектів наступна: самостійна діяльність студентів (індивідуальна, парна або групова), яку вони виконують упродовж визначеного часу; розв'язання проблеми, яка передбачає використання різноманітних прийомів, засобів навчання, інтегрування знань, умінь із різних галузей науки, техніки, творчості; наявність результатів виконання проекту (конкретний результат, готовий до впровадження); використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів; планування доцільної (цілеспрямованої) діяльності у зв'язку з вирішенням якого-небудь навчального завдання в реальних життєвих обставинах; не пасивне, а активне сприйняття “навчання через дію”; зміщення акцентів у діяльності з формального запам'ятовування на активне мислення; творча діяльність, проблемна за формою представлення матеріалу, практична за формою його

застосування, інтелектуально насичена за змістом, яка відбувається в умовах постійного конкурсу думок [4, 150].

У процесі професійної підготовки викладачів вищої школи метою й завданнями використання методу проектів є: створення умов, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності студента; оволодіння студентами умінь самостійно оволодівати знаннями та застосовувати їх у ході виконання нових пізнавальних і практичних завдань; формування комунікативної компетентності (здатності працювати в групах) та ролівої компетентності (спроможності виконувати соціальні ролі); ознайомлення їх з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему; сприяння розвитку умінь користуватися дослідницькими прийомами (оперування інформацією, висунення гіпотези, формулювання висновків тощо); стимулювання інтересу до визначеної проблеми, прагматичної зацікавленості до практичного застосування отриманих результатів; формування прогностичних умінь й навичок; сприяння створенню соціально значущих ситуацій у процесі живого спілкування з оточенням і через це вплив на психологічний розвиток студента [4].

У процесі професійної підготовки студентів, майбутніх викладачів вищої школи, ми використовували характеристики структуризації змісту навчального матеріалу у проектному навчанні, запропоновану О. Коберником:

- вибір теми проекту, його типу, кількості учасників;
- продумування можливих варіантів проблем, які важливо дослідити в рамках визначеної тематики. Самі ж проблеми висувуються учнями з подачі вчителя (навідні запитання, ситуації, що сприяють визначенню проблем, відеоряд з тією ж метою і т.ін.). Тут доречно “мозкова атака” з наступним колективним обговоренням;
- розподіл завдань по групах, обговорення можливих методів дослідження, пошуку інформації, творчих рішень;
- самостійна робота учасників проекту за своїм індивідуальним чи груповим дослідницьким творчим завданням;
- проміжні обговорення отриманих даних у групах (на заняттях або на заняттях у науковому суспільстві, у груповій роботі в бібліотеці, медіатеці та ін.);
- захист проектів, їх опанування;
- колективне обговорення, експертиза, оголошення результатів зовнішньої оцінки, формулювання [2, 9].

У ході професійної підготовки викладачів

вищої школи широко використовують дослідницькі проекти. Вагомим у їх застосуванні є чітко визначена структура, мета, актуальність проекту для всіх учасників, його соціальна значимість, продумані методи роботи тощо. Варто відзначити, що в навчально-виховному процесі вищої школи дослідницький проект за змістом може бути: монопредметним (виконується на матеріалі одного навчального предмета); міжпредметним (інтегрується суміжна тематика декількох предметів, наприклад педагогіки вищої школи, дидактики вищої школи, методики викладання педагогічних дисциплін, конфліктологічної культури педагога тощо); підсумковим, за результатами виконання якого оцінюється засвоєння студентами певного навчального матеріалу; поточним – на самоосвіту та практичну діяльність виноситься із навчального курсу лише частина змісту навчання.

Найскладнішим для впровадження дослідницьких проектів є підготовка студентів до такої діяльності. Так, необхідно визначити провідну тему чи декілька тем, які будуть винесені на проектування. Наступним етапом є формулювання відповідної кількості як індивідуальних, так і групових тем, робота над якими потребує засвоєння студентами необхідних знань і формування необхідного досвіду. Вимагає чіткості конкретності постановки мети, визначення запланованих результатів, вияснення вихідних даних. Найефективнішим є пропонування методичних рекомендацій чи інструкцій, у яких вказується обов'язкова та додаткова література для самоосвіти, вимоги педагога до якості проекту, форми й методи кількісної оцінки результатів, алгоритми проектування.

У ході виконання дослідницького проекту необхідною є така організація роботи, за якої студенти навчалися б: визначати основні й поточні (проміжні) цілі та завдання; шукати шляхи їх вирішення, обираючи оптимальні; здійснювати й аргументувати вибір; передбачати наслідки вибору; діяти самостійно (без підказки); порівнювати отриманий результат із тим, який очікується; об'єктивно оцінювати процес (саму діяльність) і результат проектування.

Ефективним у процесі професійної підготовки викладачів вищої школи є використання інформаційних проектів, спрямованих на збір інформації, її аналіз та узагальнення фактів. Варто наголосити, що використання таких проектів можливе за умови виокремлення чіткої структури, можливостей систематичної корекції роботи студентів під час проектної діяльності. До обов'язкових структурних елементів таких

проектів належатимуть: мета проекту – результат (стаття, реферат, доповідь, відео матеріали тощо) та предмет інформаційного пошуку – поетапність пошуку інформації – аналіз нових даних – висновки – оформлення результатів (обговорення, редагування, презентація, зовнішня оцінка).

Цікавими та змістовними є також ігрові проекти. Структура таких проектів залишається відкритою до їхнього закінчення. Учасники беруть на себе певні ролі. Результати роботи можуть визначатися на початку проекту або ще до його завершення. Найвищим є високий ступінь творчості. Для узагальнення професійних умінь і навичок часто застосовуваними є практично орієнтовані проекти, які відзначаються чітко визначеним результатом діяльності учасників проекту. Важливо вміло організувати координаційну роботу студентів через обговорення, корекцію спільних дій, презентацію отриманих результатів та можливих способів використання їх на практиці, зовнішню оцінку проекту. Застосування таких проектів зорієнтоване на соціальні інтереси самих учасників роботи – випуск газети, підготовка документу, відеофільму, звукозапису, програми дій, проект довідкового матеріалу тощо.

Проектна діяльність передбачає роботу в колективі, оскільки великий інформаційний і технологічний обсяг багатьох проектів примушує студентів об'єднуватися у групи. Така ситуація сприяє становленню, формує соціалізовану особистість; працюючи у команді, молодь вчиться взаємодіяти один з одним, вирішувати можливі конфлікти, набувати навичок етичного міжособистісного спілкування, брати відповідальність за вибір рішення, аналізувати результати діяльності.

Досвід застосування проектною діяльністю свідчить, що найскладнішим є самостійний розподіл обов'язків між студентами. У контексті цього варто дотримуватися принципу “кожен учасник проекту робить те, що зможе зробити краще за інших”. Адже у групових проектах, коли працює невеликий колектив і в процесі його спільної діяльності з'являється спільний продукт, розвивається вміння працювати в колективі, брати відповідальність за вибір, рішення, розділяти відповідальність, аналізувати результати діяльності; здатність відчувати себе членом команди – підпорядковувати свій темперамент, характер, час інтересам спільної справи.

Досить ефективними є творчі проекти, які не мають чітко продуманої структури, оскільки вона розвивається, підпорядковуючись інтересам учасників проекту. Тому важливим є узгодження

бажаних результатів спільної праці, які пропонуємо студентам оформити у вигляді збірника, сценарію, програми свята тощо. Працюючи над проектом, студенти бачать результати своєї праці, що викликає задоволення від самостійно виконаної роботи; проводять дослідницьку роботу, використовуючи Інтернет та бібліотечні фонди. Ефективними виявилися захисти проектів: “Я – патріот своєї країни!”, “Моя професія”, “Авторитет у професійній діяльності”, “Людина – найвища цінність”, “Шлях до успіху” та ін.

Проектна діяльність передбачає напрацювання в студентів таких якостей і умінь, які б дали можливість знайти своє місце в житті, це: вміння швидко адаптуватися в мінливих життєвих ситуаціях, генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, творчо мислити, бути комунікабельним у різних соціальних групах, працювати в команді, запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій, планувати стратегію власного життя, орієнтуватися в системі найрізноманітніших суперечливих і неоднозначних цінностей, визначати своє кредо і свій стиль; здатність критично мислити та використовувати набуті знання і вміння у повсякденному житті.

Презентація й захист проектів – невід'ємна й обов'язкова складова застосування методу проектів. Науковці такий етап, як презентація та захист проектів, пов'язують із заходами в межах позакласної роботи з предмету.

Варто зазначити, що результати проектування мають бути оформленими відповідно до вимог. Завершальним етапом проектною діяльністю є оцінювання оформлення й виконання проекту, яке проводиться за встановленими критеріями: актуальність та практична спрямованість проекту, обсяг і повнота розробок, самостійність; оригінальність розкриття теми, підходів, пропонування рішень; аргументованість висновків, пропонування рішень, підходів, переконливість, переконаність, повнота бібліографії, цитування; відповіді на запитання: повнота, аргументованість, дружність, прагнення використовувати відповіді для успішного розкриття теми й сильних сторін роботи; педагогічна орієнтація: культура мовлення, манера, використання наочності, відчуття часу, імпровізаційний початок, утримання уваги аудиторії; ділові й вольові якості доповідача: відповідальність, прагнення досягнути високих результатів, готовність до дискусії, здатність працювати з переважанням, доброзичливість, контактність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз основних аспектів проєктивного навчання у професійній підготовці викладача вищого навчального закладу дозволяє стверджувати, що ефективність застосування методу проєктів полягає в тому, що: відбувається розвиток творчого мислення студента як обов'язкової умови реалізації проєктної діяльності; якісно змінюється роль педагога: усувається його домінуюча функція у процесі засвоєння знань і досвіду, йому доводиться не тільки і не стільки навчати, скільки допомагати студентам вчитися, спрямовувати їх пізнавальну діяльність; вводяться елементи дослідницької діяльності; формуються особистісні якості студентів, які розвиваються лише в діяльності і не можуть бути засвоєні вербально; відбувається включення студентів у процес "здобування знань" та їх логічне застосування (формуються особистісні якості – здатність до рефлексії та самооцінки, вміння робити вибір і осмислювати як наслідки цього вибору, так і результати власної діяльності). Проєктна діяльність цінна ще й тим, що ставить студента в умови, коли йому самому потрібно спланувати роботу, визначити порядок дій, необхідні засоби, наявність певних конкретних знань і умінь, виконати роботу, проаналізувати її якість, оцінити, пояснити недоліки, якщо вони були, визначити шляхи подальшого її удосконалення.

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

2. Коберник О.М. Проєктно-технологічна система трудового навчання / О.М. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – № 4. – С. 8 – 12.

3. Левин Л. Новые пути школьной работы (Метод проєктів в Америці) / Л. Левин // Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник. – К.: "Департамент", 2003. – С. 431 – 487.

4. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Піктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – 256 с.

5. Полат Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. Полат. – М., 2000. – 272 с.

6. Рубинштейн М.М. Метод проєктів / М.М. Рубинштейн // Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник. – К.: Департамент", 2003. – 411 с.

7. Рыбина О. Проектная деятельность (Лучшие страницы педагогической прессы / О. Рыбина. – М, 2004. – 49 с.

8. Сисоева С. Особистісно зорієнтовані технології: метод проєктів / С. Сисоева // Підручник для директора. – 2005. – № 9 – 10. – 126 с.

9. Хотунцев Ю. Проекты в школьном курсе "Технология" / Ю.Л. Хотунцев, В.Д. Симоненко, О.А. Козина, Б.И. Орлов // Школа и производство. – 2004. – № 4. – 96 с.

Стаття надійшла до редакції 15.06.2015



Джерела мудрості

"Багато покликань, – та вибраних мало".

Біблія

"Кожна людина – відбиття свого внутрішнього світу. Як людина мислить, такю вона і є".

Марк Тулій Цицерон
давньоримський політичний діяч

"Три риси роблять з людини диво – і це вищі дари Верховної Щедроти: плідний талант, глибокий розум, витончений і щасливий смак".

Бальтасар Грасіан-і-Моралес
іспанський прозаїк

